

Црвена долина - Марица, река српске пропасти

Објављено: 01.04.2017.год.

Илустратор: Бојан Јуришић, Забавник

Тердо и суво тло маричке долине у току ноћи претворило се у житко, мекано блато боје крви...

Сутон врелог августовског дана 1371. године затекао је румелијског беглербега Лалу Шахина на бедему источне куле тврђаве Једрене. За њено освајање цена коју је платио беше мала. Изгубити две хиљаде ратника током освајања ове тврђаве, чији положај је надзирао најважније путеве кроз Бугарску, није код њега изазвао ни најмању грижу савести. Ратници које је предводио неизмерно су га ценили због храбрости коју је исказивао у борбама док је он, са своје стране, њихове животе једноставно презирао. Његов замишљени поглед беше уперен ка српским областима под влашћу деспота Угљеше Мрњавчевића.

Наравно, није могао да их види голим оком али је у мислима слагао слике које су се ређале, као да је својим духом успео да уђе у тело сокола који их посматра високо с неба. Добро је знао каква опасност долази са те стране.

Уходе у Серу и Скопљу већ месец дана слале су му подробне извештаје о сакупљању две српске војске. Биле су то припреме за поход на утврђене градове у Бугарској које је он са својом војском заузео за мање од годину дана. Једрене, најближе деспотовим поседима, биће прво на удару.

Надања

Извештај ухода, већином ромејских плаћеника прерушених у трговце, занатлије и забављаче по градским трговима, нису били нимало повољни.

Деспот Угљеша добро је знао да се турске ордије неће задржати у Бугарској, па је решио да снаге удружи са својим старијим братом, краљем Вукашином Мрњавчевићем. Радило се о двојци најмоћнијих српских владара у царству које се, после смрти цара Душана, распало на мноштво поседа под влашћу обласних великаша.

Лала Шахин сматрао је да постоје два кључа за будућа освајања српских земаља. Први је био неслога међу српским владарима, а други се, стар колико и сам људски род, звао страх.

Требало га је ширити пре борби, за време борбе, а нарочито када се битке заврше. Нема милости за побеђене ратнике, као ни за њихов народ.

До сада су ова два кључа отварала све браве, нарочито у Малој Азији, где је султан Мурат први огњем и мачем покорио све што му се нашло на путу.

На тај начин готово је у потпуности опколио Ромејско царство, у сталном опадању због честих грађанских ратова изазваних борбама око престола.

Свом беглербегу, знајући његове ратничке способности, храброст и безобзирност према непријатељу, а нарочито његову лукавост и начин размишљања у најтежим приликама, поверио је поход на Румелију.

Каури су је звали Европа, али за моћног турског султана то су били поседи који су носили турско име и пре него што их његова војска згази.

Шахин је дотад у потпуности оправдао султаново поверење држећи најважније бугарске градове, отварајући на тај начин пут за даља освајања српских земаља и Влашке. До сада је све ишло као по лоју али, беглербег се није осећао нимало спокојно пред наступајућим догађајима. Мучило га је то што ће се ускоро суочити с далеко најмоћнијим противником.

Деспот је на југу под својом влашћу држао Серску област на обали Егејског мора, а на северу подручја до Вардарске долине. На истоку су се његови поседи граничили са Бугарском и северним деловима Ромејског царства.

По проценама искусних ухода, могао је да подигне војску од најмање шест хиљада коњаника и десетак хиљада пешака. Чувен по својој храбрости и одличној ратној тактици у биткама, већ је и сам био веома озбиљан противник.

С друге стране, његов брат, краљ Вукашин Мрњавчевић, седео је на свом престолу у Скопљу и одатле ширио своје поседе на север и запад, па га је Угљешин позив за помоћ затекао у опсади утврђеног града Скадра уз саму обалу Јадранског мора.

Мада је град, којег је у том тренутку држао злогласни великаш Никола Алтомановић, био пред сигурним падом, Вукашин се без размишљања одазвао позиву брата.

Скадар је опседао са три хиљаде коњаника и пет хиљада пешака, а по повратку у Скопље наставио је са прикупљањем нових одреда. Лала Шахин знао је да ће се, највероватније, суочити са српском војском не мањом од тридесет хиљада ратника, од којих ће барем трећина бити оклопљени коњаници.

У томе је видео највећу невољу јер су и деспотове и краљеве коњанике обучавали најбољи плаћеници из Француске, Угарске и Ђенове.

Њихово кретање и маневрисање у борби било му је добро познато и знао је да би сукоб на отвореном пољу значио сигуран пораз.

С друге стране, сачекати такву силу на бедемима Једрена није јемчило ништа бољи исход. Противник ће свакако имати три пута више ратника од њега, што је за успешну опсаду било сасвим довољно.

Изневера

Кад је затражио помоћ и појачања од султана, добио је шутири одговор да не може да очекује ништа од тога бар до краја октобра. Султан му је наредио да издржи опсаду све док он не буде у могућности да за одбрану Једрена одвоји бар десетак хиљада коњаника који би разбили опсаду.

Мурат Први беше заузет освајањима у Малој Азији и борбама за очување престола, које је водио против рођене браће.

Чак није дозволио ни да му помоћ пруже делови посада освојених бугарских градова, што је већ теже могао да разуме и прихвати. Али, султанова се не пориче, па је беглербег схватио да је препуштен себи и својим ратницима. А њих, у оваквим околностима, беше заиста премало. Три хиљаде лаких коњаника – акинџија и муселима, и око пет стотина тешких коњаника спахија. Пешадију је чинило четири хиљаде азапа и око хиљаду елитних ратника, јаничара. Следећег дана беглербег нареди људима да почну са сакупљањем коња по широј околини Једрена, не дајући притом ни својим заповедницима било какво објашњење за овакав поступак.

Наставио је помно да прати припреме и даље окупљање српске војске, истовремено наредивши да уходе шире гласине о слабости турске посаде у утврђеном граду.

Река Марица, дугачка 525 километара, извире из Маричког језера у планини Рила у Бугарској и тече између Родопа и Старе планине, односно Балкана.

Занимљиво је и да је делом свог тока гранична река, и то између Бугарске и Грчке, те Грчке и Турске. Улива се у Егејско море. Грци је зову Еврос.

На њој се налазе велики градови попут Пазарџика, Пловдива, Димитровграда, Марице и Свиленграда (У Бугарској), турских Једрена и грчких Дидимотихона и Суфлиона. У нашој историографији Маричка битка назива се и **Бој код Черномена**, иначе најсевернијег места (данас Орненио) у Грчкој, где се и одиграо главни део битке. Черномен се такође налази на Марици.

Грци Марицу зову Еврос

Тихо тече...

Почетком септембра послао је тајног гласника у Видин, на самој граници Бугарске са Влашком. У том граду и његовој околини Шахинов побратим Арслан-бег угушио је побуну Бугара коју је подигао њихов војвода Пламен Видински.

Арслан је предводио око три хиљаде спахија, тешких коњаника, који су у крви угушили једну од ретких побуна у Бугарској.

Потом није изостао ни сурови покољ становништва у граду и његовој околини.

У поруци коју је гласник предао Арслану била је молба његовог побратима да разбије своју коњицу на мање одреде и на сваки начин покуша, најкасније до средине септембра, да дође до Једрена где ће се спахије прикупити.

Прилазак граду обавезно да буде под окриљем ноћи, а гласнику који је поруку донео да буде пререзан гркљан. И Лала Шахин и његов побратим знали су да ризикују страшну судбину, понижење и смрт у највећим мукама ако би за овај тајни план сазнао султан. Ипак, Арслан-бег није могао да заборави како га је побратим у два наврата спасао сигурне смрти у биткама с војскама Ромејског царства.

Није пуно оклевао и спахије је поделио на шест група по четири стотине коњаника који ће Једрену прићи из више праваца. Наредио је окупљање у утврђеном граду најкасније до петнаестог септембра по заласку сунца. Током кретања свакако ће их видети бугарско становништво и тада ће ширити гласине да су кренули у потеру за преосталим побуњеницима из Видина. С друге стране, Лала Шахин ниједног тренутка није сумњао у свог побратима и његову оданост.

Три ноћи заредом, од тринаестог до петнаестог септембра, пристизале су мање групе спахија у Једрене, а њихово окупљање завршило се нешто пре поноћи трећег дана. То је изазвало опште одушевљење турских ратника у тврђави, а ни Лала Шахин није скривао радост док се поздрављао с побратимом. Била је то ретка прилика да се са његовог лица, које је увек изгледало као воштана маска, прочита неко осећање. Чак су му се и танке усне развукле у једва приметан осмех. Сада је много мирније могао да чека велику српску војску.

Лаж

У међувремену, успео је да прикупи готово три хиљаде отетих коња, већим делом са седлима и осталом опремом. За остатак је најмио све расположиве сараче у Једрену који су што брже морали да обезбеде најједноставнија седла, узенгије и узде. Наиме, одмах по Арслан-беговом доласку Лала Шахин објаснио је њему и осталим заповедницима план. Знајући да сви јаничари и добар део пешака могу да се снађу у седлима, он је замислио да краља и деспота дочека са десетак хиљада коњаника, од којих би трећину чиниле спахије, насупрот ономе што су очекивали српски заповедници. **Спахије беху тешко оклопљени турски коњаници** нижег племићког порекла, који су могли равноправно да се боре са српским ратницима.

Његова тактика, ни класична битка на отвореном, ни опсада утврђеног града, био је изненадни ноћни напад на улогорену српску војску. Слабост „неверника” била је, између осталог, у томе што су се придржавали некаквих правила ратовања која су сами смислили, наивно се надајући да она, правила, важе за све ратове и све противнике.

Једно од њих било је да се сматра нечасним напасти непријатеља ноћу и да борбе могу да почну тек после свитања. Он ће им показати колико је такво размишљање погрешно јер је неки древни мудрац рекао како је у рату и љубави све дозвољено.

Арслан-бег и остали заповедници били су више него одушевљени ратном тактиком коју је осмислио њихов беглербег. Тај онижи, здепастаи четрдесетогодишњак, лисичјег погледа и танких црних бркова који су му прелазили преко доње вилице, још више је порастао у њиховим очима.

Чинило се да је овога пута превазишао и себе самог.

Вече 24. септембра донело је вести од извиђача – две српске војске код Черноменског луга у долини реке Марице спојиле су се у једну. Нико од извиђача до тада није видео тако велику и моћну „неверничку” војску. Показало се да су Шахинове процене биле у потпуности тачне јер је српска војска бројала преко тридесет хиљада ратника, од којих су више од трећине чинили тешки коњаници. Будући да се непријатељ улогорио, наредио је да се следећег јутра краљу и деспоту пошаљу лажни преговарачи, које ће предводити лично Арслан-бег. Циљ маневра био је да се добро осмотри распоред српске војске и положаји шатора браће Мрњавчевић, њихових великаша и главних заповедника. Краљу и деспоту биће понуђена предаја Једрена без борбе, уз откуп посаде за количину златника којој би ретко који смртник могао да одоли.

Бој

Александар Дероко, „Српски ратник“

Арслан-бег успешно је обавио задатак. У пратњи преводиоца и тридесетак коњаника пажљиво је гледао и памтио положаје српске војске. Уочио је десетак великих свилених шатора небескоплаве боје подигнутих иза бедема сачињеног од густих редова коњице. Били су окружени гардистима краља и деспота а не обичном стражом. Претпоставио је да се краљ и деспот налазе у средишњем шатору са својим најближим заповедницима. Шатори су му деловали као острвца у мору пешадије која их је окруживала.

Покушао је да задржи непријатеља на истом месту бар још један дан. Изговор му је био да мора да добије одобрење од беглербега за то да турска посада положи лично наоружање приликом напуштања тврђаве. Овај део лукавства није у потпуности успео, јер је одмах по завршетку лажних преговора примећен покрет српске војске у правцу Једрена. Ипак, време које су краљ и деспот потрошили због варке Лале Шахина учинило је да војску ноћ затекне ближе градским зидинама.

На том одстојању од градских бедема Срби се улогорише, па је све ишло у прилог лукавом плану Лала Шахина.

У глуво доба ноћи 26. септембра, кад је ретко ко од српских стражара био будан, турски заповедник излетео је из тврђаве попут урагана. Тврђава за коју су браћа мислила да ће бити опседана и освојена у неколико наредних дана или недеља избљувала је кроз капије десетак хиљада турских коњаника. Коњица Лале Шахина распоређена у пет колона изненада је напала уснулу српску војску. Правећи ужасну буку која је стварала утисак да у нападу учествује бар три пута више људи, турска војска произвела је управо оно што је лукави заповедник највише прижељкивао. Панику...

Акинције су, у пуном галопу, одапињале на хиљаде запаљених стрела из кратких лукова, претворивши шаторе и комору српске војске у трену у огромне буктиње. Главнина турске коњице, три хиљаде спахија предвођене лично беглербегом и његовим побратимом, као клин се пробила до шатора српских заповедника и притом убила деспота Угљешу и краља Вукашина. Очајнички покушаји њихових гардиста и коњаника да спасу краља и деспота били су узалудни.

Маневром заокруживања српска војска је притерана у брзу и мутну реку Марицу, тако да је велики број српских ратника нашао смрт у њеним хладним вировима. За остале су се побринули сабље, копља и стреле спахија, муселима и акинција.

До свитања је све било завршено и на бојном пољу остало је више од петнаест хиљада српских коњаника и пешака, а многа тела погинулих река је носила према Једрену. Остатак српске војске, обезглављен и у потпуном расулу, повукао се у правцу бугарско-српске границе.

Док су Турци сакупљали своје рањенике и убијали рањене српске војнике одсецајући им главе и пробадајући их копљима, до беглербега је дошла вест да је остао без половине војске. Кажу да је неколико тренутака мирно седео у седлу, погледа обореног ка крвљу натопљеној земљи. Они што су му били близу рекли су касније да је тихо, кроз зубе промрмљао:

„Какви ратници... Тргнути из сна успели су да ми побију половину војске... Шта би било да их нисмо ухватили на спавању? Затим наглас рече да ће турски војници, од овог дана, долину Марице звати Црвена долина.

Аутор: Данијел Илић
Илустратор: Бојан Јуришић,
Забавник